

دوفصلنامه جامعه‌شناسی و مدیریت سبک زندگی، سال چهارم، شماره یازدهم، بهار و تابستان ۹۷، صفحات ۶۳-۸۵

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۱/۲۹ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۸/۰۳/۰۳

تبیین عوامل مؤثر بر رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی

بهاره حسین آبادی^۱

کیوان شعبانی مقدم^۲

حسین عیدی^۳

چکیده

هدف از این پژوهش، تبیین عوامل مؤثر بر رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی است. بدین منظور تمامی کارکنان شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی تهران به‌عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شد. از آنجاکه بر اساس آمار موجود در این سازمان تعداد کل کارکنان برابر ۱۵۰ نفر بود، با توجه به تعداد کم جامعه، تعداد نمونه نیز برابر جامعه در نظر گرفته شد. ابزار تحقیق در این پژوهش برگرفته از پرسش‌نامه رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی حسین‌آبادی (۱۳۹۶) بود. این پرسش‌نامه دارای ۱۸ سؤال در قالب ۳ مؤلفه است. مؤلفه اعتبارات زیست‌محیطی با ۷ سؤال؛ مؤلفه انتظارات زیست‌محیطی با ۶ سؤال و مؤلفه الزامات زیست‌محیطی با ۵ سؤال که در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت طراحی شد. برای اطمینان از اعتبار محتوا، از نظر استادان و خبرگان در حوزه مدیریت بهره‌گیری شده است که تعداد ۹ نفر از اساتید روایی پرسش‌نامه را تأیید کردند. روایی سازه پرسش‌نامه از طریق تأیید عاملی تأییدی مرتبه اول مورد تأیید قرار گرفت که بر اساس نتایج تمامی بار عاملی گویه‌ها بیشتر از ۰/۵۰ است. به منظور تعیین پایایی پرسش‌نامه‌ها از آلفای کرونباخ استفاده شد. در این تحقیق جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون کشیدگی و چولگی جهت تشخیص توزیع نرمال داده‌ها و معادلات ساختاری و تحلیل مسیر با استفاده از نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس نسخه ۲۴ و لیزرل نسخه ۸/۸ استفاده گردید. نتایج حاصل نشان می‌دهد که الزامات زیست‌محیطی، انتظارات زیست‌محیطی و اعتبارات زیست‌محیطی به ترتیب به میزان ۰/۶۱، ۰/۸۱، ۰/۸۴ بر رفتار مسئولانه زیست‌محیطی کارکنان شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی تأثیر می‌گذارد.

واژه‌های کلیدی: الزامات، انتظارات، اعتبارات، رفتار مسئولانه.

b.hosseinabadi69@gmail.com

۱. کارشناسی ارشد مدیریت ورزشی (نویسنده مسئول)

۲. استادیار دانشگاه رازی، کرمانشاه- ایران

۳. استادیار دانشگاه رازی، کرمانشاه- ایران

مقدمه

ورزش، شامل فعالیت‌هایی در سطوح مختلف است. محدوده آن از افرادی که به‌طور اتفاقی و به‌ندرت فعالیت‌های ورزشی را انجام داده و آموزش می‌بینند تا ورزشکاران حرفه‌ای، از باشگاه‌های کوچک تا فدراسیون‌های بین‌المللی، از رقابت‌های محلی تا مسابقات قهرمانی و رویدادهای بزرگی مانند بازی‌های المپیک را دربر می‌گیرد (سارانی، ۱۳۹۵). مراکز ورزشی از جمله اماکن و فضاهایی هستند که افراد قسمت اعظم اوقات فراغت خود را در آنها سپری می‌کنند؛ از این‌رو حفظ بهداشت محیط، محیط‌زیست، سالم‌سازی محیط و نیز صرفه‌جویی در هزینه‌های ذی‌ربط باهدف کاهش هزینه‌ها و قیمت تمام‌شده خدمات ورزشی از اهمیت خاصی برخوردار است (سلطان حسینی، ۱۳۹۳). در این جهان که به‌سرعت در حال تغییر است، یکی از تغییرات بسیار مهم در تفکر معاصر، بازنگری در درک افراد از رابطه بین انسان و طبیعت است. علاوه بر این، بحران محیط‌زیستی نیاز ضروری به یک مفهوم جدید از ارتباط بین طبیعت و انسان، بین محیط طبیعی و محیط انسان ساخته و همچنین نیاز به یک فرهنگ محیط‌زیستی جدید را مطرح می‌سازد (باقرزاده، ۱۳۹۵). محیط‌زیست یا محیطی که در آن زندگی می‌کنیم بر همه تلاش‌ها و فعالیت‌های بدنی افراد تأثیرگذار است؛ بنابراین نمی‌توان اثرات محیط را بر چرخه زندگی انسان‌ها نادیده گرفت، باید واقعیت را بپذیریم که محیط‌زیست در تمامی فعل و انفعالات عصر حاضر نقش بسزایی دارد (پاداش و همکاران، ۱۳۹۰). مسائل و مشکلات زیست‌محیطی یکی از مهم‌ترین نگرانی و دل‌مشغولی‌های انسان هزاره سوم است که البته بسیاری از این مسائل ناشی از رفتارهای نامناسب زیست‌محیطی خود انسان‌هاست. به‌نحوی که

گفته می‌شود این رفتارهای نامناسب به‌طور چشمگیری در چالش‌های زیست‌محیطی جهانی نقش دارند (کلوکنر^۱، ۲۰۱۳).

رفتارهای زیست‌محیطی انسان، امروزه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین عوامل بر محیط‌زیست، مورد توجه بسیاری از پژوهشگران و محیط‌گرایان قرار گرفته است. رفتار زیست‌محیطی، رفتاری است که فرد در برخورد با محیط‌زیست از خود بروز می‌دهد (فروتن و همکاران، ۱۳۹۰) و شامل مجموعه‌ای از اقدام‌ها و کنش‌هایی است که انسان در مقابل محیط‌زیست انجام می‌دهد. از عوامل بسیار مهمی که در رفتارهای زیست‌محیطی تأثیرگذار است می‌توان: افزایش دانش و آگاهی زیست‌محیطی، نهادینه کردن ارزش‌های زیست‌محیطی، تصحیح نگرش زیست‌محیطی اقشار مختلف و خصوصاً افراد در سازمان‌های ورزشی را نام برد (باقرزاده، ۱۳۹۵). هر سازمانی که خود را متعهد به مسئولیت بهتر در محیط‌زیست می‌داند، باید در ابتدای امر دیدگاه و نگرش لازم را در این خصوص پایه‌گذاری کند. نگرشی که از ورای آن مجموعه‌ای از هدف‌ها و آرمان‌های اساسی و بنیادین شکل می‌گیرد و به آغاز خط‌مشی‌ها و راهبردها و ابتکاراتی منجر می‌شود که از طریق آنها، دستیابی به هدف‌ها و آرمان‌های موردنظر میسر می‌شود (فیروزی، ۱۳۹۷). مسئولیت‌های افراد به‌عنوان شهروندان و مسئولیت ذاتی آنها برای زندگی سازگارانه با محیط پیرامون و اطمینان از اینکه نیاز نسل‌های آینده و معیارهای زیست‌محیطی برآورده می‌شود؛ در زندگی روزانه، همه شهروندان فرصت تغییر اغلب عادت‌های خود برای سازگاری بیشتر با محیط‌زیست را دارند (سارانی، ۱۳۹۵)؛ بنابراین همواره بایستی در مورد مسائل

1. Klo ckner

زیست‌محیطی نگرانی وجود داشته باشد و نقش رهبری در حفاظت از محیط‌زیست از طریق ترویج ورزش دوستدار محیط‌زیست باید اتخاذ شود. همه ورزشکاران از سطوح پایین گرفته تا قهرمانان، تأثیر بسزایی بر جامعه دارند. آنها به خاطر جایگاهی که دارند می‌توانند سایر ورزشکاران و به‌ویژه جوانان را به اتخاذ رفتارهای درست زیست‌محیطی تشویق کنند (شعبانی و همکاران، ۲۰۱۷). مربیان و مدیران هم مسئولیت بزرگی بر عهده دارند که می‌توانند بر روحیه و رفتار ورزشکاران تأثیر بگذارند. اگرچه توسعه ورزش هدف اولیه هر سازمان متعلق به جنبش المپیک است، ولی سازمان‌های خرد و کلان مانند (فدراسیون‌های بین‌المللی، کمیته‌های ملی المپیک، فدراسیون‌های ملی یا باشگاه‌ها و انجمن‌های محلی) همگی تلاش می‌کنند تا نگرش درست زیست‌محیطی و مسئولیت اجتماعی نسبت به توسعه پایدار را تشویق و ترغیب کنند (ترندفیلاوا، ۲۰۱۴). در زمان طراحی یک رویداد ورزشی، چه مسابقات قهرمانی بزرگ و چه مسابقات محلی، سازمان‌های ورزشی می‌توانند تصمیم بگیرند که نگرشی جدید در برنامه‌های آموزشی یا روش‌های مدیریتی خود اتخاذ کنند. چنین نگرشی همچنین می‌تواند به شکل یک برنامه آموزش زیست‌محیطی جداگانه، بر اساس مجموعه اعمال از پیش تعریف شده باشد که با نیازهای یک جامعه خاص تناسب دارد و در منطقه خاصی مفید واقع می‌شود. از این لحاظ، هر سازمان ورزشی می‌تواند به سهم خود در میان بازیگران جامعه (مصرف‌کنندگان، صنعت، جوامع محلی، سازمان‌های ورزشی، موسسه‌های دولتی و غیره نقش ایفا کنند) نقش داشته باشد (کمیته ملی المپیک، ۲۰۰۵). در سال‌های اخیر، توجه عمومی به موضوع محیط‌زیست

با افزایش قابل توجهی روبه‌رو بوده است و سازمان‌های ملی و بین‌المللی ورزشی و اجتماعی، تلاش‌های زیادی را برای حفاظت از محیط‌زیست انجام داده‌اند؛ از این رو باید توجه ویژه‌ای به مسائل محیطی کرده و مدیریت حفاظت از محیط‌زیست می‌بایست از طریق تغییر افکار مردم و توسعه ورزشی همراه با دوست داشتن طبیعت اعمال گردد. در این بین تمام افرادی که مسئولیت رهبری ورزش در سازمان‌ها را به عهده دارند باید از اهمیت مسائل زیست‌محیطی مطلع بوده و در برنامه‌ریزی‌های خود آن را لحاظ نموده و به ورزشکاران توانایی برقراری ارتباط اولیه با محیط‌زیست را آموزش دهند (شعبانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۷).

دونلی^۱ (۲۰۱۶) با ترکیب روش‌ها و تخصص‌هایی از رشته‌های گوناگون ولی مرتبط با فیزیولوژی ورزشی، بیومکانیک، علوم زیست‌محیطی و اپیدمیولوژی، یک رویکرد بین‌رشته‌ای، درک بیشتری از تأثیرات زیست‌محیطی بر ورزشکاران المپیک را تسهیل می‌کند. کرومی^۲ (۲۰۱۵) نتایج سازمان‌های ورزشی را با یک چالش مسئولیت اجتماعی معرفی می‌کند و برای آنها مهم است که رفتارهای طرفداران محیط‌زیست را در سازمان‌ها تشویق کنند و حس مسئولیت اجتماعی را به‌عنوان ورزشکاران در میان شرکت‌کنندگان تقویت کنند. یافته‌های مالنف استیونز^۳ و آدامز (۲۰۱۱) حاکی از این بود که مدیریت رویداد تلاش زیادی کرد تا یک جنبش زیست‌محیطی در بازی‌ها ایجاد کند؛ اما در نهایت به سطحی ضعیف تا متوسط از عملکرد زیست‌محیطی دست یافت. همچنین، موانع ساختاری، سامانمند و فرهنگی از به‌کارگیری برنامه‌های

1. Donnelly

2. Kurumi

3. McCullough

مدیریت زیست‌محیطی ممانعت به عمل آوردند. لذا موفقیت عملکرد زیست‌محیطی در رویداد ورزشی به درک مدیران از واقعیت‌های عملیاتی و قابلیت‌های راهبردی برای تحقق این هدف وابسته است.

شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۷) در یافته‌های پژوهش خود نشان دادند که عوامل آموزش، پژوهش، مدیریت، ساختار، فرهنگ‌سازی و راهکارهای ملی در توسعه فرهنگ محیط‌زیست در ورزش تأثیرگذارند و می‌بایست به‌عنوان اولویت‌های اصلی توسعه فرهنگ محیط‌زیست در ورزش، مدنظر قرار گیرند. در تحقیق دیگری فیروزی (۱۳۹۷) به منظور ترغیب افراد به فعالیت‌های ورزشی و استفاده از اماکن ورزشی، توجه به مسائل بهداشتی و زیست‌محیطی حائز اهمیت است و توصیه می‌گردد که برنامه‌ریزان و مسئولان در جهت مشارکت بیشتر افراد و به دنبال آن اثرات مطلوب آن در زندگی روزمره، به این مسئله تمرکز و توجه نمایند. نتایج تحقیق حمایت‌خواه جهرمی (۱۳۹۶) روابط میان متغیرهای مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده برای سنجش رفتارهای زیست‌محیطی را تأیید کرد. الگوسازی معادلات ساختاری نیز نشان داد که برازش کلی مدل در حد قابل قبولی قرار دارد؛ و انطباق مناسبی میان مدل ساختاری و مدل تجربی فراهم است و دو متغیر تمایل به رفتار زیست‌محیطی و کنترل رفتار درک شده پیش‌بینی‌کننده‌های بهتری برای انجام رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی هستند. بوژمهرانی و همکاران (۱۳۹۳) نیز در تحقیقی با عنوان راهکارهای توسعه فرهنگ محیط‌زیستی در ورزش به این نتیجه رسیدند که از آنجایی که بسیاری از تهدیدات زیست‌محیطی، تخریب منابع و آلوده‌سازی محیط نتیجه فعالیت‌های انسانی است، با آموزش‌های مستمر و هدف‌دار اقشار مختلف جامعه - به‌طوری که کلیه آحاد انسانی به مفاهیم عمده زیست‌محیطی آشنا شوند - می‌توان به داشتن جامعه‌ای با وجدان

زیست‌محیطی و آینده‌ای توأم با سرسبزی، سلامتی و استقلال برای کشور امیدوار بود. اماکن ورزشی، مکان‌های تأمین آسایش و سلامت تعداد زیادی از افراد جامعه می‌باشند. در صورتی که این فضاها از استانداردهای لازم برخوردار نباشند و معیارهای زیست‌محیطی در آنها رعایت نشده باشد؛ از یک طرف موجب آسیب و خطرات جسمی افراد شرکت‌کننده خواهد شد و از طرفی دیگر روزه‌روز از تعداد شرکت‌کنندگان به خاطر ایمن نبودن محیط کاسته خواهد شد و در نتیجه در یک چنین حالتی با یک جامعه بی‌تحرك و با شهروندانی ناسالم روبرو خواهیم بود که به مراتب عوارض منفی زیادی برای افراد و جامعه به دنبال خواهد داشت و هزینه‌های سنگینی را بر دولت در آینده تحمیل خواهد نمود (طالب پور، ۱۳۹۰). سیستم‌های مدیریت زیست‌محیطی چیزی فراتر از مجموعه‌ای از اقدامات مجزا هستند و حفاظت از محیط‌زیست را هم به‌عنوان سیستم و هم ساختار فراهم می‌کنند. سیستم‌های مدیریت زیست‌محیطی به تعیین دقیق مسئولیت‌ها، رويه‌ها و الزامات نیازمندند. با این کار اطمینان حاصل می‌شود که مسائل زیست‌محیطی نه تنها در کوتاه‌مدت، بلکه در بلندمدت تأثیرگذار هستند. چنین سیستم‌هایی، جستجو را برای یافتن امکان کاهش هزینه و توسعه اقدامات جامع تسهیل می‌کنند. بعلاوه، آنها انگیزش کارکنان را ارتقا می‌بخشند؛ بنابراین این پژوهش با هدف تبیین عوامل مؤثر بر رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی انجام می‌شود.

روش‌شناسی

پژوهش حاضر، توصیفی-پیمایشی و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش، تمامی کارکنان شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی است. از آنجاکه بر اساس آمار موجود در این سازمان تعداد کل کارکنان برابر ۱۵۰ نفر بود، با توجه به

تعداد کم جامعه، تعداد نمونه نیز برابر جامعه در نظر گرفته شد. ابزار تحقیق در این پژوهش برگرفته از پرسش‌نامه مسئولیت‌های زیست‌محیطی حسین آبادی (۱۳۹۶) بود. این پرسش‌نامه دارای ۱۸ سؤال در قالب ۳ مؤلفه است. مؤلفه اعتبارات زیست‌محیطی با ۷ سؤال؛ مؤلفه انتظارات زیست‌محیطی با ۶ سؤال و مؤلفه الزامات زیست‌محیطی با ۵ سؤال در قالب طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت طراحی شد. برای اطمینان از اعتبار محتوا، از نظر استادان و خبرگان در حوزه مدیریت بهره‌گیری شده است که تعداد ۹ نفر از اساتید روایی پرسش‌نامه را تأیید کردند. روایی سازه پرسش‌نامه از طریق تأیید عاملی مرتبه اول مورد تأیید قرار گرفت که بر اساس نتایج تمامی بار عاملی گویه‌ها بیشتر از ۰/۵۰ است. به منظور تعیین پایایی پرسش‌نامه‌ها از آلفای کرونباخ استفاده شد (۰/۸۱). در این تحقیق جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون کشیدگی و چولگی جهت تشخیص توزیع نرمال داده‌ها و معادلات ساختاری و تحلیل مسیر با استفاده از نرم‌افزارهای اس.پی.اس.اس^۱ نسخه ۲۴ و لیزرل^۲ نسخه ۸/۸ استفاده گردید.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی نشان داد که ۶۴ نفر، یعنی ۵۳/۳ درصد نمونه مورد بررسی زن بوده و ۵۶ نفر، یعنی ۴۶/۷ درصد مرد بوده‌اند. ۱۱/۷ درصد نمونه مورد بررسی در محدوده سنی زیر ۳۰ سال قرار دارند، ۷۹/۲ درصد در محدوده ۳۰ تا ۴۰ سال و ۹/۲ درصد نیز در محدوده ۴۰ تا ۵۰ سال قرار دارند؛ یعنی ۲۵/۸ درصد نمونه مورد بررسی مجرد بوده و ۸۹ نفر، یعنی ۷۴/۲ درصد متأهل بوده‌اند. ۲۴/۲ درصد نمونه مورد بررسی دارای مدرک تحصیلی دیپلم و فوق‌دیپلم، ۳۵ درصد نمونه مورد بررسی دارای

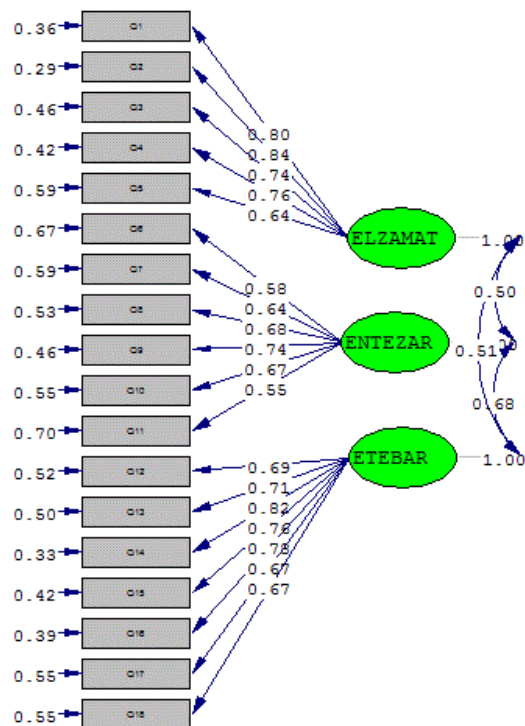
1. Statistical Package for Social Sciences
2. Linear Structural Relationship

مدرک تحصیلی کارشناسی، ۳۹/۲ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و ۱/۷ درصد دارای مدرک تحصیلی دکتری بودند. در بخش بعدی یافته‌های استنباطی گزارش شده است. در جدول ۱ اطلاعات مربوط به میانگین و انحراف معیار نمره‌های هر یک از مؤلفه‌های پژوهش نشان داده شده است.

جدول ۱. توصیف آماری در مورد مؤلفه‌های پژوهش

متغیرهای پژوهش	تعداد	میانگین	کشیدگی	چولگی
الزامات زیست‌محیطی	۱۵۰	۳/۸۰	-۰/۲۷۵	۰/۶۲۵
انتظارات زیست‌محیطی	۱۵۰	۳/۷۶	۲/۱۹۱	۱/۷۴۶
اعتبارات زیست‌محیطی	۱۵۰	۳/۶۹	-۰/۰۲۹	-۰/۷۴۵

با توجه به این که مقدار تمامی مؤلفه‌ها کمتر از ۳ است پس می‌توان گفت که متغیرهای پژوهش و مؤلفه‌های آن در بین کارکنان شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی از وضعیت نسبتاً مطلوبی برخوردار است. همچنین قبل از تحلیل مسیر ابتدا باید پیش فرض نرمال بودن داده‌ها بررسی شود. در این خصوص بهترین معیار استاندارد می‌تواند باشد که با آن می‌توان توزیع‌های مختلف را با یک توزیع نرمال مورد مقایسه قرار داد استفاده از شاخص‌های چولگی و کشیدگی است (کواکس و استید، ۲۰۰۷). کلاین معتقد است توزیع با چولگی بین مثبت و منفی ۳ و کشیدگی بین مثبت و منفی ۵ توزیعی نرمال است. این تست را هم بر روی متغیرها و مؤلفه‌های پژوهش انجام می‌دهیم. تمام چولگی‌ها و کشیدگی‌های متغیرهای پژوهش بین مقادیری که به عنوان مرز اعلام شده قرار گرفته است؛ بنابراین فرض نرمال بودن کلیه متغیرها برقرار است.

Chi-Square=199.70, df=132, P-value=0.00013, RMSEA=0.059

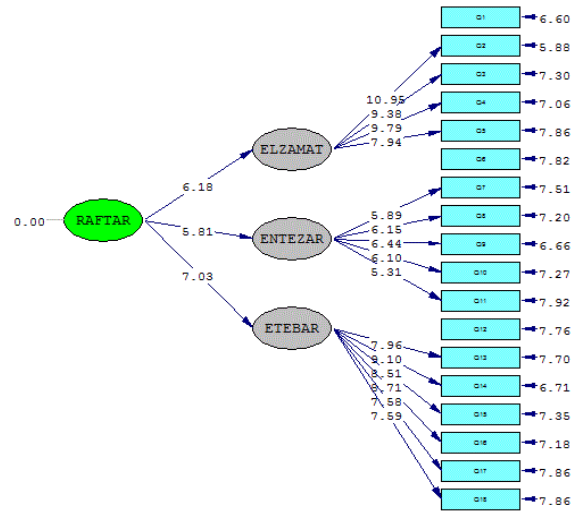
شکل ۱. تأیید عاملی مرتبه اول

در آزمون تأیید عاملی تمامی بار عاملی گویه‌های پرسش‌نامه‌ها بیشتر از ۰/۴ بود که نشان از تأیید روایی سازه متغیرهای تحقیق دارد. قبل از اجرای مدل ساختاری به گزارش شاخص‌های برازش مدل در جدول ۲ می‌پردازیم.

جدول ۲. نتایج شاخص‌های برازش

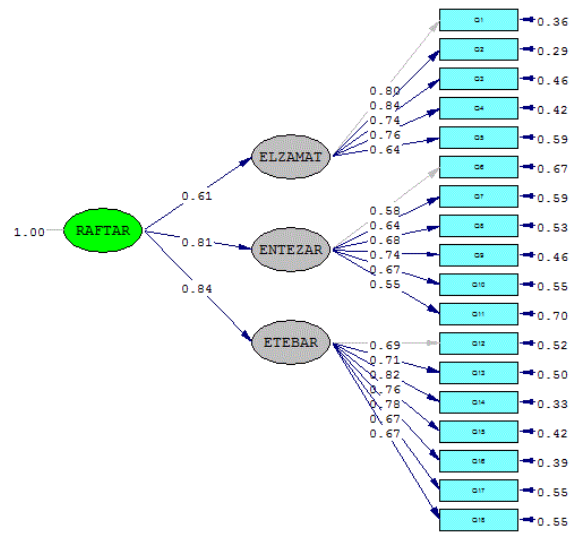
شاخص‌های برازش	مقادیر قابل قبول	مقادیر به دست آمده
RMSEA	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۵۹
P-Value	بالای ۰/۰۵	۰/۰۰۰۱۳
χ^2/df	کمتر از ۳	۲/۵۰
GFI	بالای ۰/۹	۰/۹۶
AGFI	بالای ۰/۹	۰/۹۳
CFI	بالای ۰/۹	۰/۹۵
IFI	بالای ۰/۹	۰/۹۵
NFI	بالای ۰/۹	۰/۹۶
NNFI	بالای ۰/۹	۰/۹۲

بر اساس جدول ۲ مقدار χ^2 دو به درجه آزادی، کوچک‌تر از ۳ است. همچنین مقدار جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) کمتر از ۰/۰۸ است. همچنین شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)، شاخص نیکویی برازش (GFI)، شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته (AGFI)، شاخص برازندگی افزایشی (IFI)، شاخص برازندگی هنجار یافته (NFI) و شاخص برازندگی هنجار نیافته (NNFI) همگی بیشتر از ۰/۹ و بیشتر از آن هستند، پس برازش مدل مورد تأیید است. همچنین شکل ۱ ضرایب استاندارد شده مدل معادلات ساختاری برای مدل مفهومی را نشان می‌دهد.

Chi-Square=199.70, df=132, P-value=0.00013, RMSEA=0.059

شکل ۲. مدل پژوهش در حالت استاندارد

Chi-Square=199.70, df=132, P-value=0.00013, RMSEA=0.059

شکل ۳. مدل پژوهش در حالت معناداری

جدول ۳. نتایج خروجی مدل

مسیر	ضریب مسیر (β)	T-Statistic	R ²
الزامات زیست‌محیطی \leftarrow رفتار مسئولانه	۰/۶۱	۶/۱۸	۰/۳۷
انتظارات زیست‌محیطی \leftarrow رفتار مسئولانه	۰/۸۱	۵/۸۱	۰/۶۶
اعتبارات زیست‌محیطی \leftarrow رفتار مسئولانه	۰/۸۴	۷/۰۳	۰/۷۰

بر اساس جدول ۳ الزامات زیست‌محیطی، انتظارات زیست‌محیطی و اعتبارات زیست‌محیطی به ترتیب به میزان ۰/۶۱، ۰/۸۱، ۰/۸۴ بر رفتار مسئولانه زیست‌محیطی کارکنان شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی تأثیر می‌گذارد. همچنین مقدار ضریب معناداری همه مسیرها در دامنه خارج از منفی و مثبت ۱/۹۸ قرار گرفته است؛ لذا تمامی مسیرها مثبت و معنادار گزارش شدند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های توصیفی تحقیق، مشاهده شد که بیش‌تر نمونه آماری تحقیق زن و کم‌ترین تعداد آنها مرد هستند. در این بخش نتیجه‌گیری می‌شود که زنان در بخش حضور پررنگی در شرکت توسعه و تجهیزات اماکن ورزشی دارند. توجه به نقش زنان در سازمان‌های ورزشی از اهمیت بسیاری برخوردار است. در این مورد، وقتی برابری جنسیت احساس می‌شود و هم مردان و هم زنان خود را دارای شانس برابر برای حضور در شرکت‌های ورزشی می‌دانند، مسلماً انگیزه بالاتری برای کار کردن و نمایش توانمندی‌های خود دارند. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که ۱۱/۷ درصد از نمونه مورد بررسی در محدوده سنی زیر ۳۰ سال قرار دارند، ۷۹/۲ درصد در محدوده ۳۰ تا ۴۰ سال و ۹/۲ درصد نیز در محدوده ۴۰ تا ۵۰ سال قرار دارند. مشخصاً

بیشترین تعداد نمونه آماری در رده سنی ۳۰ تا ۴۰ سال قرار دارند. از دیگر یافته‌های توصیفی این بود که ۲۴/۲ درصد نمونه مورد بررسی دارای مدرک تحصیلی دیپلم و فوق‌دیپلم، ۳۵ درصد نمونه مورد بررسی دارای مدرک تحصیلی کارشناسی، ۳۹/۲ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و ۱/۷ درصد دارای مدرک تحصیلی دکتری بوده‌اند. پس می‌توان نتیجه گرفت که شرکت توسعه و تجهیزات اماکن ورزشی به اهمیت تحصیلات تکمیلی توجه دارد و از آثار داشتن تحصیلات بالاتر، داشتن علم، آگاهی و تخصص بیش‌تر کارکنان است که شرکت توسعه و تجهیزات اماکن ورزشی در جهت بهبود عملکرد شرکت خود توجه می‌کند. در بخش سنی یافته‌های ما حاکی از این بود که بیش‌ترین تعداد در رده سنی بالاتر از ۳۰ سال و در بخش تحصیلات هم بیش‌ترین مدرک تحصیلی مربوط به کارشناسی ارشد است. هماهنگی این دو مقوله نشان از تخصص و تجربه کافی برای انجام امور محوله در کارکنان دارد. پس می‌توان نتیجه گرفت بیشتر نمونه پژوهش دارای تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد) و دارای سابقه کار و تجربه سنی مناسب می‌باشند. این امر می‌تواند به بهبود جواب‌گویی پاسخ‌دهندگان به سؤالات از آن نظر که قابلیت تفهیم سؤالات را دارند، بیانجامد.

نتایج پژوهش نشان داد که الزامات زیست‌محیطی، انتظارات زیست‌محیطی و اعتبارات زیست‌محیطی به ترتیب به میزان ۰/۶۱، ۰/۸۱، ۰/۸۴ بر رفتار مسئولانه زیست‌محیطی کارکنان شرکت توسعه و نگهداری اماکن ورزشی تأثیر می‌گذارد؛ یعنی اگر انتظارات محیط‌زیستی بیشتر شود، رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی نیز

افزایش خواهد یافت. این یافته‌ها با نتایج پژوهش دونلی^۱ (۲۰۱۶)، کرومی^۲ (۲۰۱۵)، مالنف استیونز^۳ و آدامز (۲۰۱۱)، شعبانی مقدم و همکاران (۱۳۹۷) و فیروزی (۱۳۹۷) همسو است. رفتارهای زیست‌محیطی انسان، امروزه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین عوامل بر محیط‌زیست، مورد توجه بسیاری از پژوهشگران و محیط‌گرایان قرار گرفته است. رفتار زیست‌محیطی، رفتاری است که فرد در برخورد با محیط‌زیست از خود بروز می‌دهد (فروتن و همکاران، ۱۳۹۰). با توجه به اینکه ورزش و فعالیت‌های بدنی، به‌عنوان نمادی اجتماعی، باید همگام با تغییر و تحولات تدریجی جامعه توسعه یابد. یافته‌های این بخش پژوهش با نتایج پژوهش‌های پیشین همسو است و آنها را تأیید می‌کند.

هر سازمانی که خود را متعهد به مسئولیت بهتر در محیط‌زیست می‌داند، باید در ابتدای امر دیدگاه و نگرش لازم را در این خصوص پایه‌گذاری کند. نگرشی که از ورای آن مجموعه‌ای از هدف‌ها و آرمان‌های اساسی و بنیادین شکل می‌گیرد و به آغاز خط‌مشی‌ها و راهبردها و ابتکاراتی منجر می‌شود که از طریق آنها، دستیابی به هدف‌ها و آرمان‌های موردنظر میسر می‌شود (فیروزی، ۱۳۹۷). در واقع مدیر یا سرپرست یک مجتمع ورزشی مسئول برنامه‌ریزی، اجرا، حفظ و نگهداری و توسعه کامل دارائی‌هایی است که در جامعه به‌شدت از آنها استفاده می‌شود. آنها با رهبران سازمانی، مدرسان کلاس، مربیان ورزشی، والدین، همشهریان پرداخت‌کننده مالیات به‌طور منظم در تعامل هستند. هر گروه استفاده‌کننده، نیازها و علایق متفاوتی خواهند داشت؛ اما همه آنها از مدیر انتظار دارند تا به‌سرعت و به‌طور مؤثر به خواسته‌های آنها

1. Donnelly
2. Kurumi
3. McCullough

پاسخ دهد. این نوع انتظار همراه با نگرانی‌هایی برای محیط‌زیست است. شرکت توسعه و تجهیزات اماکن ورزشی و دیگر شرکت‌های ورزشی باید به انتظارات مشتریان خود در بعد محیط‌زیست و سلامت آن توجه کنند. روند کسب‌وکارهای اخیر مؤید آن است که از شرکت‌ها انتظار می‌رود فراتر از سودمحوری فعالیت کنند و افزایش رفاه جامعه را در اولویت قرار دهند. به این معنی که بخش کسب‌وکار نباید فقط تابع تولید کالا و سود باشد، بلکه شرکت‌ها لازم است فعالیت‌های خود را حول محور جامعه نیز باید تنظیم کنند.

پیاده‌سازی مسئولیت اجتماعی در سطح سازمان، از جمله سازوکارها یا راهبردهای مؤثر در این زمینه است. از این طریق مشتریان لوازم ورزشی با داشتن انتظارات زیست‌محیطی، حس مسئولیت اجتماعی را در مدیران شرکت‌های ورزشی ایجاد می‌کنند. از این طریق آنها خود را متعهد می‌دانند لوازمی را تولید کنند که انتظارات زیست‌محیطی را برآورده کنند. امروزه چالش‌های زیست‌محیطی و بشردوستانه برای بنگاه‌های اقتصادی و شرکت‌های ورزشی که زنجیره تدارک نیازمندی‌های جهانی را برآورد می‌سازد، در حال تغییر است. محیط‌زیست که قبلاً یک هزینه پیش‌پاافتاده به حساب می‌آمد، اکنون به سرعت در حال تبدیل شدن به یک فرصت تجاری و تغییر از مدیریت حیثیتی به موضوع اصلی رقابت است. در این راستا ملاحظات ریسک‌های زیست‌محیطی برای مدیریت کنش‌مند، امری حیاتی و در بازارهای صنعتی در جلب مشتری بسیار مؤثر است. همچنین دستور کار قدیمی زیست‌محیطی با دستور کار کاهش فقر و برابری اجتماعی در حال ادغام است تا دستور کار زیست‌محیطی جدیدی را پس از تدوین به وجود آورد؛ از این رو شرکت‌های ورزشی باید سعی در

رفع انتظارات زیست‌محیطی داشته باشند و این مقوله مهم را به‌عنوان یکی از راهبردهای خود در دستور کار قرار دهند. یکی از متغیرهای تأثیرگذار در تعیین میزان خرید محصولات سبز، میزان دانش مشتری از محیط‌زیست است. شمار زیادی از مشتریان، افزایش آگاهی‌های زیست‌محیطی خود و ترویج محصولات سبز شرکت را با تمایلشان به خرید سبز و پرداخت مبلغ بیشتر برای محصولات و خدمات دوستدار محیط‌زیست نشان می‌دهند.

بر اساس این مطالب پیشنهاد می‌شود اگر شرکت‌های ورزشی سعی در تولید محصولات سبز نمایند می‌توانند انتظارات زیست‌محیطی را مرتفع سازند. چون محصولات سبز ورزشی باعث می‌گردد محیط‌زیست عاری از آلودگی داشته باشیم. اماکن ورزشی، مکان‌های تأمین آسایش و سلامت تعداد زیادی از افراد جامعه می‌باشند. موضوع ورزش، محیط‌زیست، به‌طور گسترده‌ای مورد توجه واقع شده و از ورزش به‌عنوان ابزاری برای دستیابی به اصول توسعه پایدار نام برده می‌شود. ورزش و محیط‌زیست با یکدیگر ارتباط نزدیکی دارند به‌طوری‌که آلودگی‌های محیط بر سلامت و کارایی افراد در زمان آموزش تأثیر دارد و سلامت ورزشکاران را به مخاطره می‌اندازد. پیشنهاد می‌شود که بر اساس اینکه یکی از موفقیت‌های شرکت‌های ورزشی توجه به مقوله انتظارات زیست‌محیطی است، اقداماتی را در جهت جلب رضایت مشتریان با توجه به این اصل داشته باشند که اگر به انتظارات توجه نمایند موفق‌تر از پیش عمل می‌کنند و دارای موقعیت و وجهه بهتری در میان رقبای تجاری خود می‌باشند. لذا با توجه به اینکه مسائل محیطی و اجتماعی امروزه برای مشتریان شرکت‌های ورزشی اهمیت بالایی دارند، رعایت مسائل زیست‌محیطی در فعالیت‌های

بازاریابی شرکت‌های ورزشی باعث ایجاد مزیت رقابتی برای شرکت خواهد شد و از این طریق شرکت می‌تواند به ایجاد یک پایگاه خوب در بازار دست یابد. از آنجا که اعتبار زیست‌محیطی می‌تواند از طریق حمایت مدیران شرکت‌های ورزشی حاصل گردد پیشنهاد می‌شود شرکت نگرانی‌های زیست‌محیطی خود را به نمایش بگذارد تا از این طریق یک دید مثبت ایجاد کند و در بازار رقابتی صاحب کرسی موافق با محیط‌زیست به عنوان یک مزیت رقابتی شود. در بسیاری از کشورها، مفاهیم زیست-محیطی از پایه و به شکل جذاب در کتاب‌های درسی گنجانده شده‌اند. آموزش علاوه بر شیوه رسمی و از طریق نهادهای دولتی از قبیل آموزش و پرورش و آموزش عالی، می‌تواند به شکل غیررسمی هم صورت پذیرد. امروزه دولت‌ها و نهادهای بین‌المللی، تلاش‌های زیادی برای آگاهی‌رسانی و آموزش عمومی در خصوص محیط‌زیست انجام می‌دهند. به‌کارگیری افراد و چهره‌های مشهور و البته محبوب، مانند ورزشکاران، از روش‌های بسیار مؤثر در زمینه آموزش حفظ محیط‌زیست است. آموزش صحیح، حق انتخاب را برای مخاطب در نظر می‌گیرد. یکی از پیش‌فرض‌های اساسی در مطالعات محیط‌زیست این است که بسیاری از مشکلات زیست‌محیطی را می‌توان با افزایش آگاهی عمومی در مورد محیط‌زیست برطرف کرد.

مسائل و مشکلات زیست‌محیطی یکی از مهم‌ترین نگرانی و دل‌مشغولی‌های انسان هزاره سوم است که البته بسیاری از این مسائل ناشی از رفتارهای نامناسب زیست‌محیطی خود انسان‌هاست. به‌نحوی که گفته می‌شود این رفتارهای نامناسب به‌طور چشمگیری در چالش‌های زیست‌محیطی جهانی نقش دارند (کلوکنر^۱، ۲۰۱۳).

1. Klo ckner

آگاهی زیست‌محیطی کلید حل بسیاری از مشکلات زیست‌محیطی است. از سویی دیگر، بی‌شک یکی از مهم‌ترین راهکارهای حفاظت و حمایت از محیط‌زیست و جلوگیری از تخریب و آلودگی آن، بهره‌مندی از فعالیت‌های آموزشی است تا از این طریق بتوان سطح دانش و بینش افراد را ارتقا بخشید. ایجاد و ارتقای حساسیت در افراد نسبت به حوادث و تغییراتی است که در طبیعت رخ می‌دهد. پس برای آنکه کارکنان یک شرکت ورزشی، به ویژگی‌های زیست‌محیطی در ایده‌ها و تولیدات ورزشی خود توجه کند، مدیران این شرکت‌ها باید اقدامات لازم را در جهت آمادگی‌های شناختی آنها از محیط‌زیست و ارتباط تولیدات دوست با محیط‌زیست در جهت سلامت جامعه انجام دهند. همچنین می‌توان از مشارکت همه افراد که در زمینه ورزش و تولیدات ورزشی فعال هستند در جهت گرایش به محیط‌زیست پاک و سالم، استفاده کرد. ساختارهای دولتی، کارآمدی لازم را برای تأمین همه نیازهای فعلی و آتی بشر ندارند؛ از این رو لزوم اتخاذ رویکردهای مشارکت‌گرایانه و به‌کارگیری همه مردم و تفویض قدرت دولت، حقیقتی انکارناپذیر است. مشارکت اجتماعی به معنای حضور داوطلبانه، آگاهانه و ارادی سازمان‌ها، گروه‌ها و افراد در ابعاد مختلف فرهنگی و اجتماعی جامعه است که سبب توسعه همه‌جانبه آن خواهد شد. به دلیل پیچیدگی فزاینده زندگی امروزی، افزایش توقع و انتظارات مردم، ناتوانی مدیران در برآوردن نیازهای مردم، ناتوانی حاکمیت در تأمین مالی و نظارت بر برنامه‌ها؛ مشارکت مردم در اداره جامعه ضرورت می‌نماید. این مشارکت علاوه بر تسریع و کاهش هزینه‌ها، نقش مهمی در مشروعیت بخشی به برنامه‌ها دارد و موجب احساس تعلق و همبستگی اجتماعی می‌شود. برای حفظ محیط‌زیست، علاوه بر دولت‌ها لازم است همه افراد برای تغییر و بهبود سبک زندگی خود تلاش نمایند.

علاوه بر موارد گفته‌شده نقش رسانه‌ها خصوصاً رسانه‌های ورزشی در حفظ محیط‌زیست و ارزش قائل شدن برای آن، اهمیت ویژه‌ای دارند. رسانه‌های ورزشی نقش مهمی در حفظ محیط‌زیست دارند. آنها در مسیر حفظ محیط‌زیست، ابزارهای دوسویه‌ای هستند که از سویی بازتاب‌دهنده نیازها و توقعات مردم هستند و از سوی دیگر، ابزار آگاهی‌رسانی مسئولان می‌باشند. امروزه رسانه‌های آنلاین به دلیل انعطاف‌پذیری و سرعت بالا و گرایش چشمگیر مردم به آنها می‌توانند فرصت بسیار خوبی را برای شکل‌دهی به عقاید و افکار و سبک زندگی سالم در اختیار همگان قرار دهد. مدیران و کارکنان شرکت‌های ورزشی در جهت افزایش رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی توسط دولت تشویق گردند. می‌توان از اقداماتی نظیر بخشش مالیاتی برای شرکت‌ها در جهت افزایش توجه و تولید و اجرای ایده‌هایی که موجب سلامت محیط‌زیست می‌شوند، را انجام داد. تلاش شرکت‌ها فقط در جهت افزایش فروش کسب موفقیت‌های مالی نباشد. اگر شرکتی بتواند استانداردهای زیست‌محیطی را به دست آورد و آنها به‌عنوان مزیت شرکت به اطلاع دیگران برساند، از این طریق هم می‌توان با فروش بیشتر، سود بیشتری را عاید شرکت کرد. قربانی کردن منافع شرکت در جهت فعالیت‌های زیست‌محیطی به‌هیچ‌عنوان نمی‌تواند سبب گردد که مدیران شرکت‌های ورزشی چشم از رفتارهای مسئولانه زیست‌محیطی بردارد. بلکه خود نقطه قوتی برای تمایز با دیگر شرکت‌ها و کسب منافع بیشتر در بلندمدت است.

منابع

- باقرزاده، مسعود (۱۳۹۵)، بررسی عوامل مؤثر بر رفتارهای زیست‌محیطی در بین دانشجویان دانشکده‌های پرستاری، بهداشت جنوب استان فارس، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز*.
- پاداش، دنیا؛ پاداش، امین؛ نادریان، مسعود (۱۳۹۰)، بررسی اثرات محیط‌زیستی اماکن ورزشی بر محیط شهری؛ *محیط‌زیست و توسعه*، شماره ۳، صص ۳۶-۳۱.
- حمایت خواه جهرمی، مجتبی؛ ارشاد، فرهنگ؛ دانش، پروانه؛ قربانی، مهدی (۱۳۹۶)، واکاوی رفتارهای زیست‌محیطی بر اساس مدل TPB، *فصلنامه توسعه اجتماعی*، دوره ۱۱، شماره ۳، بهار ۹۶، صص ۶۶-۳۱.
- سارانی، مهناز (۱۳۹۵)، بررسی کیفی رویکرد مدیران ورزشی نسبت به مسائل زیست‌محیطی در اماکن ورزشی، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه صنعتی شاهرود*.
- سلطان حسینی، محمد؛ علی دوست قهفرخی، ابراهیم؛ فراهانی، ابوالفضل (۱۳۹۳)، *راهکارهای بررسی اثرات زیست‌محیطی و ترافیکی اماکن ورزشی شهر یزد بر محیط شهری آن*، شماره ۲۴، صص ۳۰-۱۵.
- سلطان حسینی، محمد؛ علی دوست قهفرخی، ابراهیم؛ فراهانی، ابوالفضل (۱۳۹۳)، *راهکارهای بررسی اثرات زیست‌محیطی و ترافیکی اماکن ورزشی شهر یزد بر محیط شهری آن، مطالعات مدیریت ورزشی*، شماره ۲۴، صص ۳۰-۱۵.
- شعبانی مقدم، حسین عیدی، نرگس اختیاری (۱۳۹۷)، تبیین مدل عوامل اثرگذار بر توسعه فرهنگ محیط‌زیست در ورزش، *پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی*، سال ششم، شماره ۲، صص ۶۷-۵۷.
- طالب پور، مهدی؛ تجاری، فرشاد؛ جباری نوقایی، هادی؛ طیبی، مصطفی (۱۳۹۰)، بررسی رابطه وضعیت زیست‌محیطی فضاهای ورزشی با میزان مشارکت در فعالیت بدنی؛ *همایش ملی مدیریت و توسعه گردشگری ورزشی*، صص ۱۰-۱.

- فروتن کیا، شهروز؛ رضادوست، کریم؛ پورترکارونی، محمد؛ و حیدری، آرش (۱۳۹۰)، بررسی نقش رسانه در شکل‌دهی نگرش‌ها و رفتارهای زیست‌محیطی شهروندان (مورد مطالعه: جامعه شهری اهواز) در اداره کل آموزش‌های شهروندی شهرداری تهران، *سمینار رسانه و آموزش شهروندی*، صص ۸۳-۹۴.
- فیروزی، مهناز (۱۳۹۷)، تحلیل میزان مشارکت در فعالیت‌های بدنی زنان شهر تهران بر اساس وضعیت بهداشتی و زیست‌محیطی اماکن ورزش، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام‌نور*.
- کاشف، میر محمد (۱۳۸۸)، *مدیریت اماکن و فضاهای ورزشی*، انتشارات بامداد کتاب، صص ۶۶-۷۱.
- کمالی مهاجر، مرضیه؛ فراهانی، بنفشه؛ (۱۳۹۱)، فرهنگ زیست‌محیطی راهکاری جهت توسعه گردشگری پایدار؛ *همایش ملی گردشگری و طبیعت‌گردی ایران‌زمین*، صص ۱۴.
- Boogmehrani, S. Razavi, M (2014), Solutions of promotion of environmental culture in sport, *quarterly of strategic studies in sport and youth*, n 21, pp2.
- Donnelly AA, MacIntyre TE, O'Sullivan N, Warrington G, Harrison AJ, Igou ER, Jones M, Gidlow C, Brick N, Lahart I, Cloak R, Lane AM(2016), *Environmental Influences on Elite Sport Athletes Well Being: From Gold, Silver, and Bronze to Blue Green and Gold*. doi: 10.3389/fpsyg.2016.01167.
- Klo ckner, A.CH. (2013), "A comprehensive model of the psychology of environmental behavior-A meta-analysis", *Global Environmental Change*, 23, 1028-1038.
- Kurumi Matsui(2015), *Pro-environmental Behavior in Sport Participants*, Sports Management and Sports Humanities, pp 3-15.
- McCullough, B. P. (2013), Identifying the influences on sport spectator recycling behaviours using the theory of planned behavior,

- International Journal of Sport Management and Marketing*, 14, 146-168.
- Official Report of the XXVIII Olympiad (2004), ORGANISING COMMITTEE FOR THE GAMES, 290-300 pp.
 - Shabani moghaddam, K. Hossinabadi, B. Ekhtiari, N (2017), ***Promoting environmental responsibility in sport evnts***, 2nd international confrenc of applied researches in physical education and championship, Tehran, p2.
 - Trendafilova, Sylvia (2014), ***Environmental sustainability in sport: Current state and future trends***, Vol 3, pp: 9-14.